

УДК 378.091.33:656.7.052.4

С. В. Тимченко,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету)

lana2010_68@mail.ru

ORCID: 0000-0001-8627-1220

МІЖСОБИСТІСНА ВЗАЄМОДІЯ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ДИСПЕТЧЕРІВ УПРАВЛІННЯ ПОВІТРЯНИМ РУХОМ

У статті розглянуто значення міжособистісної взаємодії в процесі формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом.

Висвітлено важливість ефективного міжособистісного взаємозв'язку в режимі спілкування "студент – викладач" і "викладач – студент". Визначено, що саме викладач авіаційного вищого навчального закладу забезпечує умови для суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії та міжособистісної взаємодії студентів. Встановлено провідну роль міжособистісної взаємодії в процесі формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом.

Ключові слова: міжособистісний взаємозв'язок, суб'єкт-суб'єктна педагогічна взаємодія, викладач авіаційного вищого навчального закладу, авіафахівець.

Постановка проблеми. Проблемі міжособистісної взаємодії майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом (УПР) та викладачів авіаційних вищих навчальних закладів, на жаль, досі не приділялось уваги. Проте для ефективного, якісного й успішного формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів УПР як студентам, так і викладачам, необхідно визначити моделі взаємодії, що відбуваються між ними, а також сформувані взаємини, які б уможливлювали формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів УПР.

Основним завданням дослідження виступає аналіз теоретичних підходів вітчизняних і зарубіжних учених до проблеми міжособистісної взаємодії в процесі формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів УПР.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження міжособистісної взаємодії зробили такі вчені як Г. М. Андреева (взаємодія як організація спільної діяльності людей), О. О. Бодальов (особистість і спілкування), Є. І. Головаха, Н. В. Паніна (психологія людських взаємин), М. С. Каган (проблема міжсуб'єктних стосунків), Я. Л. Коломинський (психологія взаємовідносин у колективі), В. М. М'ясищев (психологія стосунків), М. М. Обозов (психологія міжособистісних стосунків), Б. Д. Паригін (соціально-психологічний клімат у колективі), Є. В. Руденський (спілкування як взаємодія соціальних суб'єктів), Є. В. Цуканова (психологічні труднощі міжособистісного спілкування), Дж. Тібо і Г. Келлі (модель діадичної взаємодії) та ін.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів міжособистісної взаємодії в процесі формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів УПР.

Виклад основного матеріалу. Професіонал групи "людина – техніка", до якої ми відносимо професію диспетчера УПР, повинен мати широкий кругозір у області багатьох наук. Але навіть при найвищому рівні розвитку техніки участь людини необхідна, так як важливу роль у професійній діяльності диспетчера УПР відіграє комунікативний аспект, котрий передбачає численні контакти з людьми. Люди постійно знаходяться в нерозривних контактах: на роботі чи вдома, в сім'ї чи на навчанні, на вулиці чи під час відпочинку. Такі контакти називаються міжособистісними відносинами. Вони не є однаковими, а найбільш міцними є відносини, котрі склалися в процесі сумісної діяльності, відображуючи об'єктивні виробничі відносини між працівниками. Ми погоджуємось з думкою К. К. Платонова, який стверджував, що "ефективність і надійність діяльності екіпажу та стан взаємодії між екіпажами, диспетчерами й службами наземного забезпечення польотів залежать не лише від індивідуальних якостей і професійного досвіду окремого спеціаліста, а й від порозуміння всіх учасників у загальній справі, та від взаємних міжособистісних відносин у кожній групі" [1: 173]. Підрозділ диспетчерів УПР – це реально існуюча й організована група спеціалістів, яка виконує спільну виробничу діяльність, і для якої характерне спілкування. За К. К. Платоновим "спілкування – це взаємодія людей у групах на основі взаємного психічного відображення один одного, результатом якого є їх міжособистісні відносини" [1: 175]. Рано чи пізно нездорові міжособистісні відносини в диспетчерському підрозділі можуть призвести до пониження якості роботи і стати перешкодою для безпеки польотів.

Безперечно, для майбутнього диспетчера УПР важлива не лише передача спеціальних знань, а й міжсуб'єктне спілкування викладача зі студентом, яке передбачає процес вироблення нової інформації, загальної для тих, хто спілкується, такої, що породжує їх духовну спільність. Кожне повідомлення в спілкуванні розраховане на його інтерпретацію співрозмовником, тобто під час такого спілкування відбувається прямий і зворотний зв'язок. В умовах сьогодення корінним чином повинні змінитися ролі

викладача й студента: викладач повинен виконувати роль менеджера, а не роль інформатора, а студент із об'єкта повинен перетворитися в суб'єкт взаємодії. Суб'єкт-суб'єктне спілкування забезпечує переорієнтацію навчально-професійного спілкування на творчу діяльність, тобто достатньо напружену спільну творчу діяльність з досягнення нових результатів, набуття нових знань, пізнання правил, моделей діяльності й відносин, станів особистості. Для підготовки та організації педагогічної взаємодії варто також дотримуватись концепції "свободи навчання", яку запропонував американський учений К. Роджерс, згідно якої зміст предмета сприймається кожною особистістю крізь призму "безпосереднього його ставлення до власних турбот, інтересів і мети"[2].

Сучасна педагогіка та психологія вищої школи акцентує увагу на суб'єкт-суб'єктному підході в навчанні й вихованні молодих фахівців. Цей підхід пов'язаний із діалогічною взаємодією особистостей на рівноцінній основі. Особистісний діалог рівноправних партнерів спільної діяльності вимагає від його учасників визнання рівнозначності особистостей, що вносять творчий внесок у розвиток єдиної педагогічної системи. Мова йде про створення діалогічної системи, а саме групового об'єкта, який вирішує спільні задачі розвитку її учасників відповідно до цілей кожного з них і спільних завдань для обох, а не про окремого суб'єкта (викладача вищої школи), що "впливає" на інший об'єкт (суб'єкт).

Гуманістично орієнтована професійна підготовка майбутніх диспетчерів УПР є передумовою ефективної професійної діяльності; специфікою такої підготовки є те, що вона будується на засадах діалогічної взаємодії, у центрі якої – особистість з її унікальним ставленням до світу й людей. Сьогодні діалогічні технології навчання, які є складовою діалогічної взаємодії, передбачають створення такого комунікативного середовища, яке максимально розширює простір співробітництва на суб'єкт-суб'єктному рівні між учасниками навчально-виховного процесу. Органічною його складовою є активність учасників діалогічної взаємодії, при якій активність викладача не повинна домінувати над активністю студентів, тому що завданням педагога є створення умов для розвитку ініціативи тих, хто навчається.

Створення сприятливої, комфортної атмосфери стосунків між учасниками педагогічного процесу, встановлення між ними багатоаспектної комунікації є умовою оптимального особистісного і професійного розвитку майбутнього авіафахівця. Комфортність у педагогічній взаємодії забезпечується міжособистісним сприйняттям суб'єктів педагогічного процесу. Атмосфера педагогічної взаємодії залежить також від зовнішніх умов навчального процесу, які є сприятливими для суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача й студента. Такими умовами є: відсутність просторових бар'єрів, що ускладнюють взаємодію, і забезпечення просторової рівноправної позиції учасників взаємодії [3].

Організація суб'єкт-суб'єктного або діалогічного спілкування – одне з основних завдань викладача. Існують дві форми діалогу в діалогічних відносинах: внутрішній і зовнішній. Викладач повинен забезпечити відповідні умови для виникнення цих форм діалогу. Для внутрішнього діалогу при створенні умов викладач може проектувати ситуаційні завдання наступного характеру: вибір рішення з альтернативних; вирішення проблемних ситуацій і завдань невизначеного характеру; висунення гіпотез або пропозицій; пошук суджень щодо певного факту. Для створення умов зовнішнього діалогу проєктуються: обмін ідеями й поглядами; дискусія; колективна генерація ідей; опонування ідей, пропозицій і доказів; аналіз ідей і гіпотез. Щоб простимулювати зовнішній діалог заздалегідь передбачаються ситуації, коли виникають запитання й надається можливість висловити свою точку зору для кожного з учасників діалогічної взаємодії.

Орієнтація на суб'єкт-суб'єктну взаємодію у формуванні комунікативних умінь майбутніх диспетчерів УПР вимагає від викладача дотримання певних вимог, а саме: установка на партнерство у спілкуванні; створення позитивного емоційного мікроклімату в групі за допомогою комунікативної діяльності, уникнення бар'єрів спілкування й стресогенних факторів; урахування рівня знань і умінь студентів; обговорення під час занять різних поглядів на проблеми професійного спілкування диспетчера УПР; здатність до співчуття й співпереживання; евристичний стиль викладання й спілкування зі студентами, що спонукає їх мислити, шукати способи розв'язання суперечностей, робити самостійні висновки; створення невимушеної атмосфери спілкування; організація колективної співпраці й взаємодії пошуку компромісу; уміння зрозуміти іншого; уміння слухати й чути партнера; спрямування діалогу як на розв'язування предметних завдань, так і на оптимальне спілкування студентів; реалізація внутрішнього й зовнішнього діалогу кожного студента шляхом педагогічного стимулювання діалогу думок і поглядів особистостей; стимулювання комунікативної активності студентів за допомогою різних форм діалогічної взаємодії.

Безперечним є той факт, що діалогічність навчальної взаємодії забезпечує високий рівень активності особистості, як викладача, так і студента, створює умови для сприятливого емоційного клімату навчання і успішного перебігу соціально-психологічних процесів у студентському колективі.

Отже, міжособистісна взаємодія відіграє велику роль у процесі формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів УПР, а організатором освітнього середовища в авіаційних вищих навчальних закладах, безсумнівно, є викладач, який забезпечує умови для суб'єктно-суб'єктної педагогічної

взаємодії та міжособистісної взаємодії студентів, узгоджує це середовище з їхніми потребами, професійними інтересами, підтримує його розвиток, поступово залучаючи студентів до його вдосконалення або модифікації.

Взаємодію можна розглядати як широкий загальний термін, що позначає таку сумісну дію кількох об'єктів або суб'єктів, при якій результат дії одного з них впливає на інші. Виходячи з цього, можна стверджувати, що категорія "взаємодія" охоплює всі види соціальних процесів і людської діяльності (працю, пізнання, спілкування, виховання, навчання тощо), вказуючи на взаємний зв'язок соціальних явищ як на рівні суспільства в цілому, так і на рівні функціонування його окремих груп та індивідів. Однак кожна з наукових галузей вносить свою специфіку в поняття "взаємодія".

Так, у соціальній психології поняття "взаємодія" досліджувалося низкою вчених. Г. М. Андреева розглядає взаємодію як форму організації конкретної діяльності людей. О. М. Ільїна, С. І. Ємець описують взаємодію через інтеракцію, пояснюючи тим, що сукупність індивідів, що знаходяться у психічній взаємодії, створює соціальну групу, і ця взаємодія зводиться до обміну різними уявленнями, почуттями, бажаннями та психічними переживаннями. Дослідження В. М. Куниціної, Н. В. Казаринової, В. М. Погольші присвячені міжособистісному спілкуванню, де міжособистісна взаємодія виступає структурним елементом і визначається різними рольовими рівнями спілкування.

Новий тлумачний словник української мови (укладачі В. В. Яременко, О. М. Сліпущко) розтлумачує слово "взаємодія" як взаємний зв'язок між предметами у дії, а також як погоджену дію між ким-небудь [4: 188]. У словнику за редакцією А. В. Петровського термін "міжособистісна взаємодія" розглядається, у вузькому змісті, як система взаємообумовлених індивідуальних дій, пов'язаних циклічною причинною залежністю, при якій поведінка кожного з учасників є одночасно і стимулом, і реакцією на поведінку решти [5: 52]. Зауважимо, що до структури взаємодії входять: суб'єкти взаємодії, взаємний зв'язок, взаємний вплив один на одного, взаємні зміни суб'єктів спілкування. При цьому взаємодія складається з дій, які визначають: діючий суб'єкт; об'єкт дії чи суб'єкт, на який спрямовано вплив; метод дії чи спосіб використання засобів впливу; реакцію індивіда, на якого впливають, чи результат дії (С. В. Руденський) [6].

Активна взаємодія між людьми виникає як функція діяльності (предметно спрямованої активності) та поведінки (пасивної взаємодії між людьми). Аналізуючи взаємодіяльність, деякі автори (М. М. Обозов, М. П. Лукашевич) окремо розглядають індивідуальну діяльність і спільну діяльність, виділяючи когнітивний, емоційно-комунікативний і практичний, які по-різному представлені на рівнях індивідуальної та спільної діяльності. Отже, автори цього підходу наголошують на єдності взаємодіяльності зі спілкуванням, при цьому спілкування входить у взаємодіяльність як його сторона.

Взаємодії як взаємозалежному обміну діями, організації людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності, приділяє увагу Л. Е. Орбан-Лембрик. Під час взаємодії відбувається обмін діями, зароджуються спорідненість, координація дій обох суб'єктів, а також стійкість їх інтересів, планування спільної діяльності, розподіл функцій тощо. За допомогою дій відбуваються взаємне регулювання, взаємний контроль, взаємовплив, взаємодопомога. Це означає участь кожного учасника взаємодії у розв'язанні спільного завдання з відповідним коригуванням своїх дій, врахуванням попереднього досвіду, активізацією власних здібностей і можливостей партнера. Спілкуючись, обмінюючись інформацією, людина виробляє форми і норми спільних дій, організовує і координує їх. Це забезпечує уникнення розриву між комунікацією і взаємодією [7].

Без сумніву, міжособистісні відносини найліпше представлені у працях О. О. Бодальова, у яких вони аналізуються як соціальна перцепція, де взаємодія суб'єктів представлена з точки зору взаєморозуміння індивідів. Іншим напрямом дослідження міжособистісних відносин є та їх сторона, що пов'язана з емпатією й атракцією. Акцентується увага на властивості привабливості у процесі взаємодії, які визначаються або внутрішніми характеристиками об'єкта симпатії, або його соціально-рольовим статусом [8]. Використання прийомів атракції сприяє позитивному ставленню співрозмовників один до одного. Наразі відомо, що не кожен викладач уміє викликати симпатію студентів до себе. Для досягнення такої мети необхідно навчитись використовувати деякі прийоми, а саме: звертання до студента на ім'я; вислуховування студентів, розуміння їхніх проблем тощо.

На сьогодні, серед численних поведінкових форм у міжособистісній взаємодії найбільшу увагу соціальних психологів привертають деструктивні форми взаємодії, конфліктна взаємодія, взаємодія на основі дружби і любові, альтруїстична поведінка у взаємодії [7]. Однією з важливих складових міжособистісної взаємодії є вміння студентів і викладачів запобігати конфліктним ситуаціям у навчальному процесі, у різних формах позааудиторної роботи, а також здатність конструктивно вирішувати їх. Варто зазначити, що існують і позитивні сторони конфлікту у вищій школі. Однією з них є активізація соціальних зв'язків у студентському колективі, які стають більш динамічними й мобільними, тому що згуртування є важливим моментом для студентських колективів, що особливо яскраво проявляється в ході вирішення тієї чи іншої конфліктної ситуації. Безперечним є той факт, що саме вирішення конфлікту зміцнює співробітництво учасників навчально-виховного процесу, які працюють над

вирішенням спільних проблем. Перші позитивні результати з'являються в процесі діалогічної взаємодії, в яку включаються викладачі й студенти, якщо вирішення педагогічного конфлікту переходить у конструктивну площину.

На думку вчених, психологічні властивості притаманні міжособистісному зв'язку суб'єктів взаємодії. У процесі міжособистісної взаємодії беруть участь, як мінімум, дві людини, і кожна з них є активним суб'єктом. У взаємодію вступають два суб'єкти, ставлячи перед собою певні цілі та обираючи засоби для їх досягнення з оцінкою результатів [9].

Цілком погоджуємось, що психологічна сумісність, яка на них базується, – це вищий інтегративний рівень сумісності людей, яка характеризує глибокий, змістовий бік взаємодії і зумовлює її ефективність [10: 71–72].

За певних умов відсутність сумісності в групі людей може спричинити конфлікт. Проте С. Д. Максименко зазначає, що суперечності в міжособистісних стосунках не завжди спричиняють конфлікт: чимало з них розв'язуються шляхом домовленості, досягнення консенсусу. У групах, які вже сформувалися і члени яких мають достатній досвід спільного співжиття, суперечності виникають не так часто, як у новоутворених. Це пов'язано з тим, що завдяки взаємопізнанню та взаємній адаптації досягається такий рівень сумісності членів, коли небезпека розв'язання конфлікту зводиться до мінімуму. У групах, які перебувають у стадії становлення і розвитку, суперечності часто завершуються конфліктами. Причинами цього можуть бути психофізіологічна та соціально-психологічна несумісності, важкий характер окремих членів, завищена самооцінка тощо [10: 70–73]. Вік та індивідуальність суб'єктів навчання відіграють велику роль. Швидкість зміни особистісних диспозицій часто викликає сильні протиріччя, котрі можуть виявлятися у вигляді міжособистісних конфліктів та кризових явищ.

Отже, в умовах сьогодення процес реформування вищої школи вимагає від викладача вміння переорієнтувати власну діяльність на розвиток особистості студента. Для того, щоб навчання допомогло студенту стати цікавою особистістю, потрібне його повноцінне включення в творчу результативну навчальну й особистісну взаємодію з масштабними особистостями, якими мають бути викладачі авіаційного вищого навчального закладу. Нормативно-змістовим регулятором такої взаємодії повинна стати педагогічна етика як цілісно осмислена система поведінки викладача, що ґрунтується на моральних засадах, і яка проголошує основний принцип взаємин викладача й студента – суб'єкт-суб'єктну основу, що базується на діалозі учасників.

Висновки. У процесі навчання в авіаційному вищому навчальному закладі майбутні диспетчери УПР безпосередньо вступають у взаємодію один з одним, з викладачами. Таким чином, міжособистісна взаємодія – це така форма соціальних відносин, у яких здійснюється безпосереднє спілкування окремих індивідів, що уможливорює формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів УПР, у процесі якого необхідно чітко вибудувати ефективний міжособистісний взаємозв'язок у режимі спілкування "студент – студент" та "викладач – студент".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Платонов К. К. Основы авиационной психологии : [учебн. для сред. спец. учеб. заведений граждан. авиации] / К. К. Платонов, Б. М. Гольдштейн. – М. : Транспорт, 1987. – 222 с.
2. Роджерс К. К науке о личности // История психологии XX век / Под редакцией П. Я. Гальперина, А. Н. Ждан. – М. : Академический проект, 2003. – С. 685–714.
3. Равчина Т. В. Організація взаємодії студентів з освітнім середовищем у вищій школі / Т. В. Равчина // Вісник Львівського університету. – Серія педагогічна. – Вип. 19. – 2005. – С. 3–16.
4. Новый тлумачний словник української мови : у 3-х т. / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. – 2-е вид., випр. – К. : Видавництво "АКОНІТ", 2001. – 864 с.
5. Психология. Словарь / [под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. – 2-е изд., испр и доп. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
6. Руденский Е. В. Социальная психология : [курс лекцій] / Е. В. Руденский. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 224 с.
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 446 с.
8. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений / Н. Н. Обозов. – К. : Лыбидь, 1990. – 192 с.
9. Москаленко В. В. Особливості дослідження соціалізації особистості в інтерсуб'єктній парадигмі / В. В. Москаленко // Соціальна психологія. – 2009. – № 6 (38). – С. 22–36.
10. Максименко С. Д. Загальна психологія : [навч. посіб.] / С. Д. Максименко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Platonov K. K. Osnovy avyatsyonnoy psykholohyy [Basic Foundation of Aviation Psychology] : [uchebn. dlya sred. spets. учеб. заведений граждан. авиации] / K. K. Platonov, B. M. Hol'dshteyn. – M. : Transport, 1987. – 222 s.
2. Rodzhers K. K nauke o lychnosty [To Science about Personality] // Ystoryya psykholohyy XX vek / Pod redaktsyyey P. Ya. Hal'peryna, A. N. Zhdan. – M. : Akademicheskyy proekt, 2003. – S. 685–714.
3. Ravchyna T. V. Orhanizatsiia vzaïemodii studentiv z osvïtnim seredovyshchem u vyshchiiy shkoli [The Organization of Students' Interaction with Educational Environment at Higher School] / T. V. Ravchyna // Visnyk Lvivskoho universytetu [Lviv University Scientific Journal]. – Seriiia pedahohichna. – Vyp. 19. – 2005. – S. 3–16.

4. Novyy tlumachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy [New Thesaurus of Ukrainian Language] : u 3-kh t. / [uklad. V. Yaremenko, O. Slipushko]. – 2-e vyd. , vypr. – K. : Vydavnytstvo "AKONIT", 2001. – 864 s.
5. Psykholohyya. Slovar' [Psychology. Thesaurus] / [pod obshch. red. A. V. Petrovskoho, M. H. Yaroshevskoho]. – 2-e yzd. , yspr y dop. – M. : Polytyzdat, 1990. – 494 s.
6. Rudenskyi E. V. Sotsyal'naya psykholohyya [Social Psychology] : [kurs lektsyy / E. V. Rudenskyi. – M. : YNFRA-M, 1997. – 224 s.
7. Orban-Lembryk L. E. Sotsial'na psykholohiya [Social Psychology] / L. E. Orban-Lembryk. – K. : Akademydav, 2003. – 446 s.
8. Obozov N. N. Psykholohyya mezhlychnostnykh otnosheniy [Psychology of Interpersonal Interaction] / N. N. Obozov. – K. : Lybyd', 1990. – 192 s.
9. Moskalenko V. V. Osoblyvosti doslidzhennya sotsializatsiyi osobystosti v intersub'yektniy paradyhmi [Research Peculiarities of Personality Socialization in Interpersonal Paradigm] / V. V. Moskalenko // Sotsial'na psykholohiya [Social Psychology]. – 2009. – № 6 (38). – S. 22–36.
10. Maksymenko S. D. Zahal'na psykholohiya [General Psychology] : [navch. posib.] / S. D. Maksymenko. – 2-he vyd., pererob. i dop. – K. : Tsentr navchal'noyi literatury, 2004. – 272 s.

Тимченко С. В. Межличностное взаимодействие в формировании коммуникативных умений будущих диспетчеров управления воздушным движением.

В статье рассмотрено значение межличностного взаимодействия в формировании коммуникативных умений будущих диспетчеров управления воздушным движением. Освещена важность эффективного межличностного взаимодействия в режиме общения "студент – студент" и "преподаватель – студент". Определено, что преподаватель летного высшего учебного заведения обеспечивает условия для субъект-субъектного педагогического взаимодействия и межличностного взаимодействия студентов. Установлено лидирующую роль межличностного взаимодействия в формировании коммуникативных умений будущих диспетчеров управления воздушным движением.

Ключевые слова: межличностная взаимосвязь, субъект-субъектное педагогическое взаимодействие, преподаватель летного высшего учебного заведения, авиаспециалист.

Tymchenko S. V. Interpersonal Interaction in the Future Air Traffic Controllers Communicative Skills' Formation.

The article deals with interpersonal interaction in the future air traffic controllers communicative skills' formation. For future aviation specialists to obtain knowledge of special subjects is of paramount importance. But modern educational technologies based on dialogic interaction are aimed at creating communicative environment in order to develop interpersonal cooperation of higher school participants. The main task of the research is to analyze scientists' theoretical approaches according to the problem of interpersonal interaction. The importance of interpersonal interaction effectiveness in the communication mode "a student is a student" and "a teacher is a student" is highlighted in the article. A teacher of aviation higher school is specified as a person who provides conditions for pedagogical interaction and students' interpersonal interaction. The organization of dialogic communication is one of the main teacher's objectives. It goes without saying that communication in educational interaction ensures high level of teachers' and students' activity; creates favorable conditions for students' emotional atmosphere and successful psychological processes. Interpersonal interaction is determined as a form of social relations within direct communication of individuals is realized.

The paper also defines the leading role of interpersonal interaction in the future air traffic controllers communicative skills' formation. It's proven that comfort in pedagogical interaction is ensured by interpersonal perception of individuals of pedagogic process.

Key words: interpersonal interrelation, pedagogical interaction, teacher of aviation higher school, aviation specialist.